

Beteckning: Rel C ht 2004:1

Institutionen för humaniora och samhällsvetenskap

Varför ett bevis för Gud?

*Maria Berggren
Januari 2005*

C- uppsats, 10 poäng
Religionsvetenskap

**Religionsvetenskap C
Handledare: Jari Ristiniemi**

Innehåll

1. Inledning.....	4
1.1 Syfte och frågeställningar	4
2. Metod	5
3. Disposition	5
4. Vad är ett bevis?.....	6
5. Argument for Guds existens.....	7
5.1 Det moraliska argumentet.....	7
5.2 Anslem av Canterbury - Det Ontologiska Gudsbeviset.....	8
5.2.1 Norman Malcolm.....	9
5.3 Det Kosmologiska Gudsbeviset.....	10
5.3.1 Thomas av Aquinos Kosmologiska Gudsbevis	11
5.3.2 Kalams Kosmologiska Gudsbevis	12
5.4 Det analoga teleologiska gudsbeviset (Designargumentet).....	13
6. Argument mot Guds existens	14
6.1 Om Gud existerar och är så god, varför finns det då så mycket ondska i världen?.....	14
6.2 Kritik mot det Ontologiska Gudsbeviset	15
6.2.1 Gaunilo.....	15
6.2.2 Är existens en fullkomning?	16
6.3 Andra teorier om universums uppkomst; Invändningar mot Kalams Kosmologiska Gudsbevis	16
6.4 Invändningar mot det analoga teleologiska gudsbeviset	17
6.5 Är religion människans skapelse?.....	17
6.6 Kan man vara ateist?.....	18
7. Diskussion	20
7.1 Slutsats	25
Referenser.....	27

Sammanfattning

Denna uppsats handlar om gudsbevis; om det är väsentligt att de finns och hur trovärdiga de förekommande är. För att behandla detta ämne har jag läst böcker som jag ansett varit relevanta i frågan. Det mest omdiskuterade gudsbeviset är det Ontologiska, grundat av Anselm av Canterbury. Han hävdade att eftersom existens i verkligheten alltid är större än existens enbart i medvetandet, och vi kan *tänka* oss ett väsen så stort att vi inte kan tänka oss något större, så måste detta väsen även existera i verkligheten. Malcolm utvecklade detta argument till att Guds existens måste vara logisk nödvändig. Det ontologiska gudsbeviset fick kritik av Gaunilo för sin användning av begreppet ”väsen”, som denne tyckte var alltför luddigt och svårhanterligt. Andra bevis och argument som tas upp i uppsatsen är det moraliska argumentet, det kosmologiska gudsbeviset och det analoga teleologiska gudsbeviset. Det moraliska argumentet menar att den moral som vi alla har inom oss grundar sig i en objektiv moralisk lag, som i sin tur är instiftad av Gud själv. Det kosmologiska gudsbevisets främsta förespråkare är Thomas av Aquino, och arabiska filosofer som gav sin version namnet Kalams kosmologiska gudsbevis. Båda dessa har sin utgångspunkt i att universum en gång började existera, och att det därför måste ha en orsak till sin existens (kausalitetsprincipen), alltså någon/något skapat det med en avsikt. Det analoga teleologiska gudsbeviset kallas även designargumentet, och pekar på att eftersom hela tillvaron är så delikat utformad och anpassad så att liv kan uppstå och överleva, måste det finnas en skapare, en ”designer” bakom, och denna skapare är Gud. Den mesta av kritiken dessa argument fått grundar sig i att kritikerna ansett att premisserna varit ologiska, eller att dess förespråkare använt begrepp som varit irrationella och/eller oklara. Det begrepp som jag ändå fann mest logiskt var det kosmologiska gudsbeviset, då främst Kalams version. Detta eftersom jag anser att det inte går att argumentera mot kausalitetsprincipen. På frågan om det är väsentligt med ett bevis för Guds existens, måste jag ändå svara nej. Det må var en kul tanke att leka med; går det att bevisa att han verkligen finns? Men i slutändan så är det ändå så att den kraft som tron ger, övervinner alla logiska förklaringar och bevis.

1. Inledning

Frågan om huruvida Gud existerar kvarstår än idag, detta medan vetenskapen allt bättre kan beskriva de naturlagar och händelser som skapat universum och allt liv. Vi kan redogöra för hur livet uppstått genom kemiska och biologiska processer som i sin tur styrs av förutbestämda principer. Men hur har dessa principer i sin tur uppkommit? Varför finns dessa fysiska lagar som får universum att fungera? De kunde lika gärna vara lagar som omöjliggör universums skapelse.¹ Richard Swinburne (1996)², professor i filosofi och den kristna religionen vid Oxfords universitet, menar att det naturliga, och enklaste tillståndet egentligen är ”ingenting”; inget universum, ingen Gud. Det är fascinerande, anser han, att det existerar något överhuvudtaget! Slumpen kan vara orsaken till små, enkla händelser, men till ett oändligt universum? Inte nog med att det existerar en oändlig mängd materia och partiklar i universum, de beter sig också på exakt samma sätt! Om det inte ligger någon orsak bakom detta, menar Swinburne, så är det ett märkligt sammanträffande, alldeles för märkligt för en förnuftig människa att förstå.³ Likaså det att den mänskliga kroppen (och djurens med för den delen) fungerar som den ska, med känsliga sinnesorgan som ger oss en så detaljerad bild av världen, menar Swinburne understryker det faktum att det måste finnas en tanke, en skapare bakom allt existerande.⁴ Men behöver människan verkligen ett konkret bevis för Guds existens? Räcker det inte med tron på Gud? En del såkallade gudsbevis har lagts fram genom åren, och de försöker logiskt komma fram till slutsatsen att Gud måste existera. Många av dessa kan idag te sig krångliga och svåra att greppa. Jag kommer dock att försöka redogöra för dem på ett så lättförståeligt sätt som möjligt i min uppsats. Det mest välkända av dessa gudsbevis är det Ontologiska gudsbeviset, ursprungligen myntat av Anselm av Canterbury, en munk, teolog och filosof i Italien under 1000- och 1100-talet. Andra gudsbevis är bl.a. det kosmologiska gudsbeviset och det teleologiska gudsbeviset. Dessa plus några till kommer jag att gå igenom och förklara i min uppsats. Jag kommer huvudsakligen att ägna mig åt de s.k. Klassiska Gudbevisen.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att försöka klarlägga huruvida det är väsentligt att vi har ett bevis för Guds existens. Vilka åsikter och teorier har lagts fram i debatten? Behöver individen ett

¹ Einhorn 1998, s. 159; Swinburne 1996 s. 48 ff.

² Swinburne 1996, s. 48

³ Swinburne, 1996, s. 49. Med detta menar han att alla elektroner beter sig likadant, alla neutroner beter sig likadant, alla tigrar beter sig likadant etc.

⁴ Swinburne, 1996, s. 56

oemotsägligt bevis för Guds existens för att tro på honom? Vad är i så fall ett bevis?

Frågeställningarna blir således

- Vilka olika teorier om Guds existens finns det och hur trovärdiga är de? och
- Är det väsentligt att vi har ett bevis för Guds existens?

2. Metod

För att svara på mina frågeställningar och behandla syftet har jag ägnat mig åt litteraturstudier.

Följande böcker är alla sammanställningar över aktuella debatter och teorier inom religionsfilosofi:

Philosophy of Religion. A guide to the subject av Brian Davies OP, *The Blackwell Guide to the Philosophy of Religion* av William E. Mann, *Philosophy of Religion. An Anthology* av Charles Taliaferro, & Paul J. Griffiths, *Contemporary debates in Philosophy of Religion* av Michael L. Peterson, & Raymond J. Vanarragon. Jag anser att dessa varit synnerligen användbara. Mycket tack vare deras variation och rika spektrum av teorier

En dold Gud. Om religion, vetenskap och att söka Gud av Stefan Einhorn, och *Is there a God?* av Richard Swinburne liknar varandra mycket, detta p.g.a. att de båda är skrivna av enskilda män som vävt in mycket av sina egna syner på Gud och tillvaron. Trots, eller kanske just p.g.a. detta har jag funnit dessa böcker mycket tilltalande.

Förnuft och Religiös tro - en inledning till religionsfilosofin och *Religionsfilosofiska texter* av Michael Petersen, William Hasker, Bruce Reichenbach & David Basinger, kompletterar varandra väl. Den senare av de två innehåller originaltexter av bl.a. Anselm av Canterbury, vilket jag anser har varit väldigt nyttigt och intressant att läsa!

3. Disposition

I del 4 kommer jag kort att gå igenom definitionen av ett bevis, detta för att lägga en grund inför läsandet av uppsatsen, där just detta begrepp är vida förekommande. I del 5 tar jag upp olika bevis och argument för Guds existens, och i del 6 redogör jag dels för den kritik och de motargument som dessa fått, samt att jag tar upp argument mot Guds existens. Del 7 är en diskussion där jag går igenom de olika bevisen och argumenten. Jag kommer inte att lägga så mycket kraft vid att jämföra dem med varandra, utan kommer mer att koncentrera mig på vad

de innehåller och om de är trovärdiga. Denna del innehåller även en slutsats, och det är först där som jag kommer att besvara min andra frågeställning: Är det väsentligt att vi har ett bevis för Guds existens?

4. Vad är ett bevis?

Den vanligaste definitionen av ett bevis är, att det är ett fullgott, välgrundat argument, som borde övertyga varje förnuftig person.⁵ Om detta gällde för alla bevis, så skulle teistiska argument vara bevis för Guds existens endast om varje förnuftig människa på en gång och utan motargument insåg sanningen i det.⁶ Då det inte förhåller sig på det viset, måste man angripa problemet på något annat sätt. Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger (1991) föreslår en *person-relativ* syn på bevis.⁷ Detta bevis har tre kännetecken:

- Det måste vara *välgrundat*. Premisserna måste alltså vara sanna och slutledningen ska följa logiskt ur premisserna.
- Bevis är ett välgrundat argument som någon *vet* är välgrundat. Bevis är händelser som har med kunskap att göra, och det är alltid någon som har denna kunskap. Beviset är bara ett bevis för den person som vet att det är välgrundat.
- Bevisets funktion är att utvidga vår kunskap. Premisserna måste vara lättare att känna till än slutsatsen, och den person som det är ett bevis för måste känna till sanningen i premisserna utan att härleda den från slutsatsen.⁸

Alltså är ett bevis ”ett välgrundat argument, vilket personen som det är ett bevis för vet är välgrundat och vars premisser personen vet är sanna utan att härleda dem från slutsatsen.”⁹

Om nu bevis har en subjektiv dimension, så är det i alla fall för några viktigt att det finns bevis för Guds existens. Speciellt är det viktigt för dem som avfärdar tanken att Guds existens är en fundamental trosföreställning, men som ändå finner det viktigt att avgöra huruvida påståendet ”Gud existerar” är sant. Detta kan göras genom att fråga om det finns något belägg som vi känner bättre till än Guds existens, och ur vilket det följer att Gud existerar.¹⁰ Ur detta följer

⁵ Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger 1991, s. 82

⁶ Ibid.

⁷ Ibid.

⁸ Ibid

⁹ Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger 1991, s. 83

¹⁰ Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger 1991, s. 84

inte att Gud inte existerar om det inte finns några sådana belägg, utan det påståendet är endast till för att befästa vår omsorg om sanningen.¹¹

5. Argument för Guds existens

Fram till för ungefär 100 år sedan tillhörde det ovanligheterna att man öppet stod för åsikten att Gud inte existerade. Guds existens var en grundläggande sanning som man inte ifrågasatte. Inte ville man heller stöta sig med de etablerade institutionerna i samhället. Det förhåller sig ju också så, har vi nu fått veta, att alla av oss kända folk och kulturer har någon form av tro på det översinnliga.¹²

Kan man då ta ställning för eller emot något som är bortom alla sinnen och tankar? De som lagt fram olika ”bevis” för Guds existens har blivit ifrågasatta när det handlat om den logiska uppbyggnaden av dessa. Samma sak har också hänt när det gällt de av motsatt åsikt.¹³ Hur som helst, så ska jag här redogöra för några argument för Guds existens.

5.1 Det moraliska argumentet

Einhorn (1998) talar om den dolda Guden, den Gud som kommer fram i våra handlingar. Människan, i alla fall en majoritet av oss, har en inbyggd känsla för vad som är rätt och fel, menar han. Det finns en moralisk ”naturlag” som är nära kopplad till det gudomliga. Utan den skulle det mänskliga samhället förfalla. En del påstår att människan skulle ”uppfinna” Gud om han inte existerade.¹⁴ Detta p.g.a. att vi är beroende av lagar och normer för att klara oss som art. Detta medför då att argumentet om den mänskliga moralen både är ett argument för och ett argument mot Guds existens.¹⁵ C. S Lewis menar att vårt moraliska beteende och våra moraliska resonemang förutsätter att det finns en *objektiv moralisk lag*.¹⁶ Det är utifrån denna lag som vi kan bedöma om en människas handling är rätt eller fel. Om det inte existerade någon sådan lag så fanns det heller ingen utgångspunkt för vår kritik. Inte heller vore det möjligt att göra moraliska framsteg, om det inte fanns någon ”högsta moral” att sträva efter. Denna ”högsta moral” är i detta fall Gud, som även är den högste inom andra egenskaper så som makt och styrka.¹⁷ Denna objektiva moraliska lag bygger, enligt Lewis på den mänskliga

¹¹ Ibid.

¹² Einhorn 1998, s. 149

¹³ Ibid.

¹⁴ Einhorn 1998, s. 160

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger 1991, s. 101

¹⁷ Ibid.

erfarenhetens faktiska verklighet och på medvetandet. Den kan inte bygga på den vetenskapliga verkligheten, eftersom naturlagarna enbart talar om vad som sker, istället för vad som *borde* ske. Vi måste, eller är bundna till att lyda naturlagarna, men vi har ett val huruvida vi vill följa den moraliska lagen eller ej, säger Lewis.¹⁸ Därför måste lagen grundas i medvetandet, för det är endast därifrån som vi kan få instruktioner om att göra rätt. Den moraliska lagen fortsätter att gälla trots människors födelser och död, och kan därför inte vara ett mänskligt medvetande utan förutsätter istället en makt och ett medvetande bortom universum.¹⁹ Detta medvetande

”... manar mig att göra rätt och får mig att känna mig ansvarig och illa till mods då jag gör fel. Jag tror att vi måste anta att det mer liknar ett medvetande än något annat vi känner till - eftersom ju det enda andra ting vi känner till är materia, och man kan knappast vänta sig att en bit materia ger instruktioner.”²⁰ (C S Lewis)

Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger (1991) menar att om det finns ett nödvändigt väsen²¹ som ingriper i världen med avsikt, så är det troligt att detta väsen har ett samband med den moraliska lagen.²² Såvida detta är ett fullkomligt gott väsen, så skulle alla dess handlingar vara moraliskt riktiga. Om ett nödvändigt väsen bär ansvaret för universums existens, är det sannolikt att det väsendet (Gud) har materialiserat morallagen i universum, kanske i form av gudomliga regler. Det moraliska ansvaret är grundat i Guds personliga egenskaper.²³

5.2 Anselm av Canterbury - Det ontologiska gudsbeviset

Anselm av Canterbury (1033-1109) var munk, teolog och filosof i Italien. Han var den som först formulerade det ontologiska gudsbeviset, i sitt verk *Proslogion* (1080). Han hävdade att vi kan föreställa oss Gud som

”... ett väsen som är sådant att något högre inte kan föreställas”²⁴

Om vi då endast tänker oss detta väsen som existerande i medvetandet, följer det att det måste finnas något större väsen i verkligheten, eftersom det som existerar i verkligheten alltid är större

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Ibid.

²⁰ C S. Lewis 1943 i Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger 1991, s. 102

²¹ Se avsnittet om Norman Malcolm, s. 6, Det kosmologiska gudsbeviset s. 7, Thomas av Aquinos s. 7-8.

²² Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger 1991, s. 102

²³ Ibid.

²⁴ Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger 1996

än det som existerar i medvetandet.²⁵ Om någon förnekar existensen av ”ett väsen som är sådant att något högre inte kan föreställas”, säger denne emot sig själv, menar Anselm. Anselm ansåg att om någon hävdar att detta ”väsen som är sådant att något högre inte kan föreställas” bara existerar i medvetandet, hävdar denne att han/hon kan göra det omöjliga; nämligen att föreställa sig något *större* än detta stora ”väsen som är sådant att något högre inte kan föreställas.”²⁶

Argumentet kan formuleras på följande vis:

1. En person kan ha föreställningen om ett väsen, större än vilket inget kan tänkas.
2. Anta att detta väsen existerar enbart som en tanke i medvetandet.
3. Existens i verkligheten är större än existens enbart i medvetandet.
4. Därför kan vi tänka oss ett väsen, större än ett väsen, större än vilket inget kan tänkas - dvs. ett väsen som också existerar i verkligheten.
5. Men det kan inte finnas något väsen större än det, större än vilket inget kan tänkas.
6. Därför måste det väsen, större än vilket inget kan tänkas, också existera i verkligheten.²⁷

Anselm av Canterbury själv, uttrycker det så här:

”Alltså, om det som är sådant att något högre inte kan föreställas existerar blott i vårt förstånd, då är just detta väsen, om vilket något högre inte kan tänkas, sådant att man kan tänka sig något högre. Men detta är uppenbart omöjligt. Följaktligen råder inga tvivel om att det existerar ett väsen sådant att något högre inte kan föreställas, och detta existerar både i förståndet och i verkligheten.”²⁸ (*Ur Proslogium*)

5.2.1 Norman Malcolm

Norman Malcolm skrev 1960 en artikel i *The Philosophical Review*, där han definierade ytterligare en version av Anselms ontologiska argument (som fanns att läsa i kapitel 3 av hans *Proslogium*).²⁹ Det första, och mest kända argumentet, vilket det står att läsa om ovan, förkastade Malcolm. Istället hävdade han att Anselm utvecklade en annan version av argumentet.³⁰ Malcolm resonerade på följande sätt. Om Gud, ett väsen som är sådant att något högre inte kan föreställas, inte existerar så kan Han inte heller *börja* existera. För om Han så skulle, så har Han i så fall kommit till av en orsak eller av en händelse, vilka båda är omöjliga

²⁵ Davies OP 1998; Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger 1991; Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger 1999; Taliaferro & J. Griffiths 2003.

²⁶ Davies OP 1998 s. 54

²⁷ Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger 1991 s. 85

²⁸ Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger 1999, s. 170

²⁹ Taliaferro & J. Griffiths 2003, s. 286

³⁰ Taliaferro & J. Griffiths 2003, s. 286

eftersom den Gud vi känner är oändlig. Eftersom Han inte kan börja existera, är Hans existens (om han inte existerar), omöjlig. Om Han existerar, kan han inte ha börjat existera, inte heller kan han sluta att existera, för inget kan få honom att upphöra.³¹ Argumentet kan ställas upp på följande sätt:

1. Om Gud inte existerar, är hans existens logiskt omöjlig.
2. Om Gud existerar, är hans existens logiskt nödvändig.
3. Därför är Guds existens antingen logiskt omöjlig eller logiskt nödvändig.
4. Om Guds existens är logiskt omöjlig, resulterar det i att begreppet ”Gud” är inkonsekvent.
5. Begreppet ”Gud” är *inte* inkonsekvent.
6. Därför är Guds existens logiskt nödvändig.³²

Michael Martinskrev i sin artikel från *Temple University Press* (1990)³³ att punkt 5 i ovanstående argument medför många problem. Martin menar att trots att inget allmängiltigt bevis för Guds existens har lagts fram, så har många diskussioner hållits om oklarheten i begreppet ”Gud”.³⁴ Om då punkt 5 visar sig vara falsk (att begreppet ”Gud” är inkonsekvent), så blir följden att punkt 6 lika gärna kan lyda:

6. Därför är Guds existens logiskt omöjlig.³⁵

5.3 Det kosmologiska gudsbeviset

Richard Swinburne³⁶ talar om den form av det kosmologiska gudsbeviset som Immanuel Kant definierade. Kant såg det kosmologiska gudsbeviset som ett som hade sin grund i existensen av ett ändligt objekt, alltså inte Gud.³⁷ Andra gudsbevis som säger sig vara kosmologiska däremot, har varit mer specifika. Där talas det mer om existensen av ett komplext fysiskt universum. Alla anhängare av detta bevis argumenterar för ett nödvändigt väsen som står som orsak till världens existens, men alla är inte överens om att detta väsen är det som i religiösa sammanhang kallas

³¹ Ibid.

³² Ibid.

³³ Martin 1990 i Taliaferro & J. Griffiths 2003, s. 282 - 293

³⁴ Taliaferro & J. Griffiths 2003, s. 286

³⁵ Ibid.

³⁶ Swinburne 1979 i Taliaferro & J. Griffiths 2003, s. 233 - 241

³⁷ Swinburne 1979 i Taliaferro & J. Griffiths 2003, s. 233

Gud. Bruce R. Reichenbach däremot hävdar att Gud är den bästa förklaringen till universum, att Gud har facit till världsordningen.³⁸

Argument tillhörande det kosmologiska gudsbeviset kan delas upp i två grupper: de som förlitar sig på en premiss som förnekar en oändlig regress av händelser/orsaker, och de som inte har tilltro till en sådan premiss.³⁹ Till de senare hör Thomas av Aquinos ”tre vägar”, men även ett argument utvecklat av en grupp av muslimska tänkare, som säger att världen omöjligt kan vara oändligt gammal och måste därför en gång blivit skapad av Gud.⁴⁰

5.3.1 Thomas av Aquinos kosmologiska gudsbevis

Aquinas menar att det finns tre vägar att ta gällande det kosmologiska gudsbeviset, som alla leder fram till en bekräftelse av Guds existens.⁴¹

1. Allt som kommer i rörelse har satts i rörelse av någonting annat. Denna rörare själv är antingen rörd eller inte rörd. Om denne inte är rörd, så medför detta följaktligen att denne är en orörd rörare; i detta fall Gud. Om denne *är* rörd, har den i sin tur rörts av en annan rörare, och man kan fortsätta så i all oändlighet, eller tills man hittar den första, orörda röraren, alltså Gud. Eftersom man inte *kan* fortsätta i all oändlighet, blir slutsatsen att det finns en orörd rörare: Gud.
2. Om man tänker sig en ordnad serie av rörare och orörda ting, är det ofrånkomligt att när den första röraren avlägsnas eller slutar att röra sig, kommer heller ingen annan rörare röra sig eller röras. Detta eftersom den första röraren är orsak till alla andras rörelse. Men om det finns rörare och rörda ting som följer i en oändlighet, kommer det inte att finnas någon första rörare, utan alla skulle vara mellanliggande rörare. Därför skulle ingen av de andra kunna röras, och således skulle ingenting i världen ha satts i rörelse.
3. Det som rör sig som en bidragande orsak kan inte röra sig om det inte finns en främsta igångsättande orsak. Men om vi fortsätter i all oändlighet bland rörare och rörda ting, kommer alla rörare att vara bidragande orsaker, eftersom de kommer att vara rörda rörare och det kommer inte att finnas något som är den främsta röraren. Därför kommer ingenting att sättas i rörelse.

³⁸ L. Petersson & J. Vanarragon 2004, s. 98

³⁹ E. Mann 2005, s. 103

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Peterson, Hasker, Reichenbach Basinger 1999, s. 188 - 191

Ett annat sätt att förklara det kosmologiska gudsbeviset enligt Thomas av Aquinos skulle kunna se ut som följer:

1. Ett kontingent⁴² väsen existerar.
2. Detta kontingenta väsen har en orsak till sin existens.
3. Orsaken till dess existens är något annat än väsendet själv.
4. Det som orsakar att detta kontingenta väsen existerar måste vara en mängd som innehåller antingen enbart kontingenta väsen eller minst ett icke-kontingent (alltså nödvändigt) väsen.
5. En mängd som innehåller enbart kontingenta väsen kan inte orsaka att detta kontingenta väsen existerar.
6. Följaktligen: det som orsakar att detta kontingenta väsen existerar måste vara en mängd som innehåller minst ett icke-kontingent väsen.
7. Alltså existerar ett nödvändigt väsen.⁴³

5.3.2 Kalams kosmologiska gudsbevis

Detta argument lades först fram av arabiska filosofer, som al-Kindi (ca 870) och al-Ghazali (1058-1111). Det kan formuleras på följande vis:

1. Allt som börjar existera har en orsak till sin existens
2. Universum började existera
3. Alltså har universum en orsak till sin existens.

Punkt 1 ovan är en version av kausalitetsprincipen (dvs. att orsak föregår verkan), en grund för alla kosmologiska argument.⁴⁴ Punkt 2 stöds av nutida kosmologi, som säger att universum exploderade i ett ”big bang” och började existera för runt 15 miljarder år sedan.⁴⁵ Kalams kosmologiska gudsbevis vill med en kombination av deduktiva antydningar och induktivt resonering skapa den bästa förklaringen till hur universum uppstod.⁴⁶ Enligt teorin om det evigt expanderande universum så är ”big bang” en engångsföreteelse. Universum kommer att expandera med ökande hastighet, för att till slut gå ett oklart öde till mötes, genom något som kallats ”den kalla döden” (The Big Freeze).⁴⁷

⁴² kontingent = något som är beroende av andra saker eller omständigheter för sin existens.

⁴³ Peterson, Hasker, Reichenbach Basinger 1991, s. 91

⁴⁴ L. Petersson & J. Vanarragon 2004, s. 109

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ L. Petersson & J. Vanarragon 2004, s. 111

5.4 Det analoga teleologiska gudsbeviset (Designargumentet)

Många naturliga fenomen ger intrycket av att de blivit designade, t.ex. ögat med dess förmåga att ta in och registrera världen. Vad detta argument vill påvisa är att de även *har* blivit designade. Anhängare av detta argument vill även dra slutsatsen att hela universum blivit skapat utifrån en enskild varelses avsiktliga handling. Eftersom universum verkar vara av godo, argumenterar de sedan, så måste dess skapare och designer vara en enastående vis och mäktig varelse. Denna varelse måste alltså var Gud själv, menar de.⁴⁸ Det här argumentet kan delas in i två huvudgrupper: organismiskt och kosmiskt. Det organismiska argumentet fokuserar på observationer av organismers egenskaper som anpassar dem till den omgivning i vilken de lever. Det kosmiska argumentet ser mer till hela kosmos; de lagar som universum följer, som skapar en stabilitet som ger upphov till liv.⁴⁹ De flesta forskare och teoretiker inom dessa områden är ense om att de empiristiska egenskaper som världen håller är alla en del av Guds medvetna planering.⁵⁰ William Paley (1743-1805)⁵¹ tar som exempel att om man under en vandring i en öken finner en klocka, tar man genast för givet att denna är tillverkad av en intelligent designer. Däremot, om man stöter på en sten i samma miljö, är samma tanke inte alls lika självklar. Paley menade också att naturen är analog med en klocka; att dess unika uppbyggnad kan liknas vid konstruktionen av en sådan.⁵² Man kan också fråga sig hur det ligger till när det gäller skillnader, och likheter mellan människor och djur. Det är inget konstigt med att andra människor, liksom oss har tankar och drömmar. Men hur är det med djuren? Speciellt om en djurart är lika oss människor, vill vi gärna tänka oss att denna genomgår mentala processer liknande våra.⁵³ När det kommer till maskiner är vi däremot mer vaksamma. Man kan fråga sig när, och om en maskin kan få ett medvetande? En dator som elegant och överlägset vinner ett parti schack, använder den sig av inlärd, programmerade strategier eller av ett medvetande av mänsklig art? Vad kännetecknar ett medvetande?

⁴⁷ L. Petersson & J. Vanarragon 2004, s. 109

⁴⁸ Hamburger i Taliaferro & J. Griffiths 2003, s. 259

⁴⁹ Sober i E. Mann 2005, s. 117

⁵⁰ Sober i E. Mann 2005, s. 117

⁵¹ Ibid.

⁵² Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger 1991, s. 95

⁵³ Sober i E. Mann 2005, s. 118

6. Argument mot Guds existens

6.1 Om Gud existerar och är så god, varför finns det då så mycket ondska i världen?

Mary Midgley påpekar i sin bok ”Wickedness: A Philosophical Essay” att problemet med ondska inte skulle kunna uppstå om inte Gud fanns där för att ta emot anklagelserna.⁵⁴ Midgley poängterar att detta argument ofta liknas vid en rättssal där Gud ställs mot människa, och får ta emot anklagelser och ifrågasättande om hur han kan existera, när det finns så mycket ondska i världen. Hur skulle Gud kunna ifrågasättas om varför han tillåter ondska, om han *inte* existerar, undrar Midgley. Argumentet verkar rätt motsägelsefullt, säger hon och menar också att om Gud existerar, så är han säkerligen större och mer mystisk än någon som tillåter sig nedvärderas i en ”rättssal”.⁵⁵ Midgley anser att problemet med ondska är vårt, människans problem, inte Guds. Den verkliga ondskan är inte den fysiska, utan den psykiska och syndfulla, menar hon. Speciellt inom socialforskningen finns åsikten om att ondska inte finns naturligt hos människan, utan att den kommer utifrån.⁵⁶ Midgley håller förvisso med om att det finns starka krafter i världen som påverkar människan negativt, men säger ändå att denna ondska måste ha sitt ursprung någonstans.

Kristendomen har valt att kalla detta ursprung för djävulen, ett väsen underordnat och motsatt till Gud. Det onda sätts på detta sätt utanför Gud, som då kan vara fullkomligt god. Det är människan, med sin fria vilja, som väljer om hon vill vara ond eller god.⁵⁷ Inom hinduismen finns liknande tankar, med gudar som representerar det goda och demoner som representerar det onda. De kämpar emot varandra, och emot människan, som i sin tur har att välja mellan det goda och det onda, ett val som skapar positiv eller negativ karma.⁵⁸ Inom judendomen är Gud både rättvis och dömande, och ger människan möjligheten att välja det goda och det onda livet, vilket visas tydligt i följande Bibelcitat:

”... om du inte har gott i sinnet, då lurar synden vid dörren. Till dig står dess åtrå, men du bör råda över den.” (1 mos 4:7)

Trots dessa argument, ifrågasätter många hur Gud, som ska stå för det högsta idealet med egenskaper som personlig, allsmäktig, allvetande etc., kan tillåta allt lidande i världen.

⁵⁴ Midgley 1984 i Taliaferro & J. Griffiths 2003 s. 361

⁵⁵ Midgley 1984 i Taliaferro & J. Griffiths 2003 s. 361 ff.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Einhorn 1998, s. 150

⁵⁸ Ibid.

Motargumentet, då speciellt från den kristna mystiken och många österländska religioner, är att om det onda inte existerade så skulle människan aldrig behöva välja, och då heller inte kunna utföra de goda gärningarna. Genom lidandet kan vi utvecklas och få insikt. De kriser vi tvingas gå igenom får oss att förstå sammanhang i livet, en åsikt som också delas av filosofiska och psykologiska skolor.⁵⁹

6.2 Kritik mot det ontologiska Gudsbeviset

6.2.1 Gaunilo

Ett argument, som rör sig från en premiss om föreställningar, till att något existerar i verkligheten kan verka egendomligt.⁶⁰ Munken Gaunilo⁶¹, som var samtida med Anselm, poängterade detta, och hävdade att punkt 1 i Anselms argument var falsk. Vi har ingen erfarenhet av ”väsen” i verkligheten, så som vi har av t.ex. människor. Vi förstår innebörden av de *enskilda orden* i frasen ”ett väsen, större än vilket inget kan tänkas”, men inte av hela frasen. Vår hjärna kan bilda föreställningar om ändliga och välkända saker, men inte om en transcendent Gud.⁶² Gaunilo funderade också på om formen i Anselms argument går att använda för att bevisa existensen av andra överkliga saker. Som exempel tog han en ö. Han tänkte sig denna ö, överlägsen alla andra öar, med gränslösa rikedomar och fröjder. Men enligt Anselms argument så är det som existerar i verkligheten större och mera förträffligt än det som enbart existerar i medvetandet; därför existerar denna ö.⁶³ Gaunilos argument medför därför att vi kan bevisa existensen av alla slags påhittade ting, och det låter väl ändå inte helt logiskt? Ett motargument från Anselms anhängare, är att hans argument bara är tillämpligt på ting som har förmågan att vara fullkomliga.⁶⁴ Öar är ändliga, och därför oförmögna att bli fullkomliga. De egenskaper som en ö kan ha, t.ex. slät sand, antalet kokosnötter har inget maximum. Ett ”väsen, större än vilket inget kan tänkas” däremot kan vara fullkomligt; ha fullkomlig kunskap, fullkomlig makt etc.

⁵⁹ Einhorn 1998, s. 151

⁶⁰ Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger 1991, s. 85

⁶¹ Ibid.

⁶² Ibid.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger 1991, s. 86

6.2.2 Är existens en fullkomning?

Kritik har också lagts fram mot Anselms argument om att existens är en fullkomning. Att vara en fullkomning innebär att det, i det här fallet är bättre för en sak att existera än att inte existera. Alltså, att det är bättre för saken *själv att* existera i verkligheten än bara som en föreställning i medvetandet. Varje fullkomning är en egenskap, är då *existens* en egenskap? Existens må vara ett egenskapsord, men det skiljer sig markant från andra ord inom samma grupp.⁶⁵ Charles Hartshorne hävdar att existens i sig inte är en egenskap, men att *nödvändig existens* är.⁶⁶ Om man tänker sig två föremål, vilka som helst, så gäller det att om ett av dem existerar med nödvändighet och det andra existerar kontingent, så är det första större än det andra. Följaktligen: om Guds existens vore kontingent⁶⁷, så skulle han existera av en tillfällighet, p.g.a. tur eller av en orsak, och skulle därför inte vara det bästa väsen som kan tänkas. Men eftersom Gud är det största möjliga väsendet så besitter han nödvändig existens.⁶⁸

6.3 Andra teorier om universums uppkomst; Invändningar mot Kalams Kosmologiska Gudsbevis

En annan teori om universum existens betecknas ”det pendlande Universum” (the Oscillating Universe). Enligt denna teori är universum evigt, och genomgår återkommande cykler av expansion och sammandragningar. Efter varje explosion, expanderar universum till en specifik punkt, varefter sammandragningen påbörjas och till slut når en punkt av nästintill total täthet (the Big Crunch). Sedan sker ytterligare en explosion, och samma procedur upprepas, i oändlighet.⁶⁹ Många forskare har tittat på huruvida universum har passerat den punkt, varefter sammandragningen påbörjas. Hur det än förhåller sig, så menar R. Reichenbach⁷⁰ att det inte kan bevisa sanningen i denna teori. Det bästa det kan göra är att falsifiera den, säger han. Om teorin om ett pendlande universum är sann, blir det svårt för Kalams Kosmologiska Gudsbevis att få fäste. För vart, och när började i så fall universum att existera?

Andra forskare, bl.a. Stephen Hawking menar att premiss 1 i Kalams kosmologiska gudsbevis är felaktig. De menar att universum visst kan börja existera utan en orsak. Från början var universum ett vakuum utan tid - och rums dimensioner. Kvantum fenomen, som förnekar kausalitetsprincipen, tar upp detta. Universum, enligt denna teori svälde av kvantum aktivitet

⁶⁵ Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger 1991, s. 86-87

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Det kan antingen existera eller inte existera. Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger 1991, s. 87-88

⁶⁸ Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger 1991, s. 88

⁶⁹ L. Petersson & J. Vanarragon 2004, s. 110

och kryllade av virtuella partiklar och komplexa interaktioner. Detta resulterade i en enorm ökning av energi, vilket i sin tur gjorde så att universum snabbt expanderade i storlek.⁷¹ Var kom då all denna energi ifrån? Svaret är att den kosmiska repulsionen⁷² fick energin i vakuumet att öka kopiöst från noll. Denna enorma explosion frigjorde energi, från vilken all materia sedan uppstod.⁷³ Från ingenting uppstod alltså - allting. Denna teori motsäger även den Kalams Kosmologiska Gudsbevis, eftersom det förutsätter att allt som börjar existera har en orsak till sin existens.

6.4 Invändningar mot det analoga teleologiska gudsbeviset

David Hume (1711-1776) lade fram tre invändningar mot Paleys argument och det analoga teleologiska gudsbeviset.⁷⁴ För det första ansåg Hume att Paleys båda analogier var två väldigt skilda saker. Vår värld gick inte alls att likna med en klocka, ansåg han, utan den är sammansatt av växter och djur och är alltså även organisk. Sedan menade han att det är orimligt att tro att den princip som styr hur vi skapar maskiner styr hela naturen. Varför skulle förnuftet och medvetandet vara de ytterst styrande principerna? Man kan inte från ett begränsat område projicera till en annan del av naturen eller dess helhet. Hume påpekade till sist att det verkar som om kausalitetsprincipen inte gäller för ett eventuellt medvetande som förklarar ordningen i universum. Om så *vore* fallet, så måste detta medvetande ha en orsak till sin egen ordning, och vi får då en oändlig regress av orsaker för varje händelse. Detta eftersom vi inte kan hänvisa till de andliga eller det materiella som den yttersta orsaken eller förklaringen.⁷⁵

6.5 Är religion människans skapelse?

En del är av åsikten att Gud och religionen är skapad av människan för att tillfredsställa våra grundläggande behov och uppfylla våra önskningar. Einhorn har listat de önskningar som han anser att religionen kan erbjuda lösningar på.⁷⁶

■ Döden

Döden skrämmer många människor. Vi vet inte vad som kommer att hända, vi vill inte lämna våra anhöriga, eller vi önskar mer av livet än vad vi fått. Religionen erbjuder oss en befrielse

⁷⁰ L. Petersson & J. Vanarragon 2004, s. 110

⁷¹ L. Petersson & J. Vanarragon 2004, s. 111

⁷² "repulsion" är ett begrepp inom fysiken, och betyder ungefär fränstötning, tillbakastötning.

⁷³ L. Petersson & J. Vanarragon 2004, s. 111

⁷⁴ Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger 1991, s. 95

⁷⁵ Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger 1991, s. 95-96

⁷⁶ Einhorn 1998, s. 153

från denna rädsla: evigt liv. Formen för detta varierar mellan religionerna, men grundtanken är gemensam.

■ Brist på mening i livet

Alla religioner talar om för oss att det finns ett högre syfte med livet. Genom goda gärningar och rätt sinnelag skapar man sig en plats i himlen (eller motsvarande, i andra religioner).

■ Ensamhet och otrygghet

Tanken om en personlig Gud kan hjälpa människor när de känner sig otrygga. Denne Gud är ständigt närvarande, och kan skapa känslor av samhörighet med allt och en upplevelse av att vi är trygga i det som är större än människan.

■ Lidandet

Människan har alltid undrat över allt lidande i världen. Religionen kan ge en förklaring till och kanske en mening med allt detta lidande.

■ Struktur

Religionen samlar människor, skapar en gemenskap. Genom religionen få vi en social struktur, moraliska värderingar etc. som håller oss samman.

6.6 Kan man vara ateist?

En ateist är en person som förnekar existensen av ett gudomligt väsen. Religionslexikonet definierar ateism som: ”Världsåskådningar och filosofiska strömningar som förnekar Guds existens”.⁷⁷ Detta applicerat på hypotesen om en dold Gud⁷⁸ medför problem, då ateisten definitionsmässigt inte vet vad han/hon förnekar. Paradoxalt nog så skulle det därför krävas att en ateist hade en upplevelse av Gud innan han/hon kan uttala sig om huruvida denne existerar eller inte.⁷⁹

Kan man tro på en Gud som inte bevisar sin existens? En ateist kan hävda att det inte är möjligt. Men leder verkligen brist på bevis för något till den omvända slutsatsen; alltså i detta fall att Gud inte existerar? I så fall så måste vi ju veta vad det är vi letar efter, hur denna upplevelse

⁷⁷ Religionslexikonet 1996

⁷⁸ Einhorn 1998

⁷⁹ Einhorn 1998, s. 161

kommer att vara. Om Gud är en dold Gud, kan denne inte vara direkt tillgänglig för våra sinnen.⁸⁰ Skeptikern kan utifrån detta dra slutsatsen att Gud *sannolikt* inte finns, eftersom han/hon inte kan uppleva denne på det sätt som han/hon är invand med. Då har han/hon plötsligt rört sig från att vara ateist, till att bli agnostiker.⁸¹

⁸⁰ Einhorn 1998, s. 162

⁸¹ Ibid.

7. Diskussion

Fastän många av de bevis jag gått igenom i den här uppsatsen lades fram för flera hundra år sedan, så är de aktuella även i vår tid. Se bara på Anselm av Canterburys (1033-1109) ontologiska Gudsbevis, som Norman Malcolm studerade så sent som på 1960-talet och då definierade ännu en version av beviset. Thomas av Aquinos texter och läror är aktuella idag och studeras inom många olika ämnen, inte bara religion. Även om de teorier och bevis som dessa män lade fram må vara daterade så långt tillbaka som 1000-talet, så verkar det som det är först i modern tid de kommit fram i ljuset, och folk har vågat ta till sig dem. Är det först nu som det börjar bli accepterat att ifrågasätta Gud? Jag vill mena det. Speciellt nu efter kyrkans skilsmässa från staten, då Gudstron blivit ”frivillig”.

Det bevis som ter sig märkligast men samtidigt intressant är det ontologiska gudsbeviset. Detta just för att det hävdar att man kan gå från en idé i huvudet direkt till något som existerar i verkligheten, som Gaunilo påpekade.⁸² I vår dualistiska och deistiska moderna värld är det svårt att se direkta samband mellan det som sker i tanken och det som sker i verkligheten. Men kan det vara så att människans tankevärld och medvetande på något sätt är länkat till något högre? Är man av den tron att Gud skapat människan, ter sig det ofta självklart att Han anpassat henne till världen, men hur mycket? Hur mycket **kan** människan veta? Vi lever på ett sätt i informationens tidsålder. Vi blir pumpade med information från alla håll, vilket också leder till att vi kräver information. Vi vill veta. Är man då troende, menar jag att man både vill och tror att man är länkad till Gud och det gudomliga på något sätt. Det jag då funderar på är hur det ontologiska gudsbeviset förhåller sig till Peterson, Hasker, Reichenbach & Basingers person-relativa syn på bevis?⁸³ Där talar de om att ett bevis är ”ett välgrundat argument, vilket personen som det är ett bevis för vet är välgrundat och vars premisser personen vet är sanna utan att härleda dem från slutsatsen”.⁸⁴ Var premisserna i Anselm av Canterburys bevisuppställning verkligen logiskt sanna för honom? Var de sanna för honom utan att han härledde dem från slutsatsen? Gaunilo testade Canterburys tes på begreppet ”ö”, och kom i och med det fram till att den inte var applicerbar där, och drog utifrån det slutsatsen att Canterburys tes inte är logisk, eftersom den inte är tillämpbar på alla slags påhittade ting.⁸⁵

⁸² Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger 1991, s. 85

⁸³ Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger 1991, s. 83

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger 1991, s. 85

Anhängare av Canterbury kom då med motargumentet att tesen endast är användbar på ting som har förmågan att vara fullkomliga, alltså inte öar.⁸⁶ Canterbury själv talar om ett ”väsen” i den första premissen i sin uppställning:

1. En person kan ha föreställningen om ett väsen, större än vilket inget kan tänkas.

Själv funderar jag över begreppet ”väsen” i antagandet. Redan här har Canterbury slagit fast att det faktiskt finns ”väsen” i vår värld, åtminstone i vår tankevärld, och att dessa ”väsen” går att gestalta i medvetandet. Gaunilo⁸⁷ talade om att man kan förstå innebörden av de *enskilda orden* i frasen ”ett väsen, större än vilket inget kan tänkas”, men att man inte kan förstå meningen av hela frasen. Han sa att vår hjärna kan bilda föreställningar om ändliga och bekanta saker, men inte om en transcendent Gud.⁸⁸ Kunde då Canterbury veta att detta väsen existerar, utan att härleda det från slutsatsen, alltså ”sanningen” att Gud existerar? Nu talar förvisso Canterbury om *föreställningen* om ett väsen i premiss 1, men kommer i och med premiss 2

2. Anta att detta väsen existerar enbart som en tanke i medvetandet.

och premiss 3

3. Existens i verkligheten är större än existens enbart i medvetandet.

fram till premiss 4

4. Därför kan vi tänka oss ett väsen, större än ett väsen, större än vilket inget kan tänkas - dvs. ett väsen som också existerar i verkligheten.

där han talar om att man kan tänka sig att detta väsen existerar i verkligheten. Åter tillbaka till Gaunilo, som ifrågasatte användningen av ordet ”väsen”, och hävdade att punkt 1 i Anselms argument var falsk. Vi har ingen erfarenhet av ”väsen” i verkligheten, och kan därför inte tänka oss ett sådant, menade han.⁸⁹ Ska då allt som inte är ”verkligt”, d.v.s. inte går att bevisa med traditionella medel, avfärdas som falskt? I en sådan här fråga kan det förhålla sig så, just därför

⁸⁶ Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger 1991, s. 86

⁸⁷ Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger 1991, s. 85

⁸⁸ Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger 1991, s. 85

att det handlar om bevis för någontings existens. Om någon av premisserna i ett antagande, utifrån vilken man kan dra en slutsats, i sig är tvivelaktig, så blir således även slutsatsen det.⁹⁰

Malcolms version av Canterburys ontologiska gudsbevis anser jag är inne och nosar lite på Kalams kosmologiska gudsbevis. Båda bevisen talar om att det som börjar existera har gjort det av en orsak eller en händelse. Skillnaden ligger i att medan Kalams bevis talar om tillkomsten av universum, så talar Malcolm om Guds existens eller icke-existens. Finns han, så har han alltid funnits. Finns han inte, kommer han heller aldrig att finnas. Jag är själv av den åsikten att Gud på något sätt är synonymt med universum. Den ena existerar tack vare den andra, ömsesidigt. Gud är oändlig, likaså universum. *Om* det förhåller sig på det viset, och man ska lyda enligt Kalams kosmologiska gudsbevis, så har även Gud en orsak till sin existens, eftersom universum har det. Nu är visserligen detta bara en åsikt bland många, men den har ändå likheter med panteismen, där Guds skapelse är han själv.

Argumentet om moral tilltalar mig speciellt, eftersom jag, och säkert många med mig kan erinra oss ett flertal gånger då vi lytt under eller struntat i moralen. Själv anser jag att det ligger mycket i C S Lewis teori om ”den objektiva moraliska lagen”.⁹¹ Det sitter trots allt inte någon moralisk, mänsklig jury någonstans och bedömer oss. Vi vet alla, åtminstone de flesta av oss, innerst inne vad som är rätt och fel. Frågan är då var denna ”inre jury” kommer ifrån? C S Lewis menar att den från början grundas i medvetandet, men att den inte är mänsklig eftersom den fortsätter att gälla i all evighet, oberoende av människors död. Det är ett medvetande bortom universum, som vi alla är länkade till och som hjälper oss att bedöma om en människas handling är rätt eller fel. Det finns alltid ett ”högsta” att sträva efter, för alla egenskaper, och det är detta ”medvetande” som är idealet. Det är det högsta inom moral, men också inom makt, styrka och andra egenskaper; det är fullkomligt, precis så som Gud beskrivs. Å andra sidan menar Einhorn⁹² att människan skulle behöva uppfinna Gud om denne inte existerade, just därför att samhället annars skulle förfalla moraliskt. Människan behöver lagar och normer för att kunna överleva som art. Så frågan är vad som kom först, hönan eller ägget, Gud eller moralen? Einhorn⁹³ talar också om att Gud och religionen lika gärna kan vara skapad av människan för att tillfredsställa våra grundläggande behov och uppfylla våra önskningar, så

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger 1991, s. 83

⁹¹ Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger 1991, s. 101

⁹² Einhorn 1998, s. 160

⁹³ Einhorn 1998, s.153

som meningen med allt lidande i världen och något som ensamma människor kan känna trygghet i. Jag är av den åsikten att den ena inte kan existera utan den andra, alltså t.ex. att vårt behov av mening i tillvaron inte skulle kunna uppstå om det inte fanns en Gud (en högre makt, energi eller vad man nu vill kalla det). Likaså skulle inte Gud kunna finnas om inte behovet av mening i tillvaron fanns. Varken behovet eller Gud ”kom först”, utan de finns tack vare varandra. Om evigheten är just evig, så finns det heller ingen början och inget slut; man skulle kunna säga att tiden är cirkulär. Om den nu är det, så kan inget heller ha ”utlöst” Guds existens, eller behovet av Guds existens, utan de finns, som jag nämnde ovan, tack vare varandra.

Om vi för en sekund utgår från att Gud existerar, och då ställer oss den frågan som många undrar över; Om Gud existerar och är så god, varför finns det då så mycket ondska i världen? Mary Midgley talar om att ondskan är en mänsklig skapelse, som inte har något med Gud att göra. Den kommer utifrån, och människan har, med sin fria vilja, möjligheten att välja om hon vill ta till sig den eller inte.⁹⁴ Midgley diskuterar även det faktum att problemet med ondska inte skulle kunna uppstå om inte Gud fanns där för att ta emot anklagelserna.⁹⁵ De två sidorna tar ut varandra, kan man säga. Detta argument finner jag mycket intressant. Kontentan i problemet ovan utgår trots allt ifrån att Gud existerar, eftersom man tänker sig kunna ”fråga” honom varför all denna ondska finns i världen, då han säger sig vara så god. Men om Gud inte finns, så finns det ju heller ingen att ”anklaga”, ingen att ifrågasätta. Egentligen vore det då mer logiskt att ifrågasätta Guds godhet. Frågan blir då: ”Om Gud är så god, varför finns det då så mycket ondska i världen?”, där fokus läggs på Guds godhet, istället för på hans existens. Detta medför då att det inte längre handlar om huruvida Gud existerar eller inte, utan istället går över till att bli en fråga om Guds attribut.

Det analoga teleologiska gudsbeviset tycker jag själv kan liknas vid en avstickare från Darwins teori om arternas uppkomst. Vad jag menar med det är just fokuseringen kring överlevnadsstrategier och organismers egenskaper som anpassar dem till den omgivning de lever i. Även den andra sidan av argumentet, det kosmiska, talar om samband i universum, om hur det är delikat uppbyggt för att kunna alstra liv. Det analoga teleologiska gudsbeviset är det argument som jag tycker är lättast att likna vid dagens syn på världen och universum. Det går att ha en sådan syn på världen, och samtidigt vara vetenskaplig och ”icke-religiös” anser jag. Just parallellen som kan dras med Darwins teori om ”the survival of the fittest”, alltså överlevnad

⁹⁴ Midgley 1984 i Taliaferro & J. Griffiths 2003 s. 361 ff.

⁹⁵ Ibid.

för den som är bäst anpassad, sätter omedelbart en vetenskaplig prägel på hela argumentet. Nu menar jag absolut inte att man inte kan vara både religiös och vetenskaplig, men många ser ändå de som två motpoler.

Thomas av Aquinos tre vägar mot en bekräftelse av Guds existens tål att diskuteras. Alla tre vägarna förutsätter att ”oändlighet” (i tid och rum) inte är möjligt, och just p.g.a. det så måste Gud finnas. Han resonerade kring rörda och orörda rörare. Aquino menade att det inte kan finnas ett oändligt antal rörare, någon måste vara den första. Han tänkte alltså *linjärt*, och befann sig i en tillvaro som har en början och ett slut. Enligt honom så måste det finnas en orörd, första rörare, alltså Gud. Det är just begreppet ”oändlighet” som är diffust här, anser jag. Det talas trots allt om att *Gud* är oändlig, och jag vågar nästan lova att även Aquino skulle ha hållit med om det. Men är då Gud den/det enda som har möjligheten att vara oändlig/t? Vad sysslade då Gud med innan han skapade universum, livet och människan? Som det går att läsa tidigare så är jag själv av den åsikten att Gud på något vis är synonymt med universum (eller snarare med allt existerande). Återigen kommer vi in på det att det ena inte kan existera utan det andra; att Gud finns tack vare att universum finns, och tvärtom. Det skulle i så fall medföra att om Gud är oändlig, så är även universum (och allt som finns där) det. De existerar i samspel med varandra, är ömsesidigt beroende. Om man tror att Gud finns i allt som han skapat, medför det då att även det skapade är oändligt? I så fall antar jag att oändligheten bara gäller det ”andliga”, åtminstone för människan.

I den andra uppställningen av det kosmologiska gudsbeviset enligt Thomas av Aquinos (se sidan 8) är det inte lika fokuserat på oändlighet, utan mer på nödvändiga och icke-nödvändiga väsen. Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger (1991) menar t.o.m. att den thomistiska typen av kosmologiska argument inte vill bevisa existensen av en första orsak i tiden, utan mer en vidmakthållande sådan.⁹⁶ Självt har jag svårt att se detta, då Thomas av Aquinos ”Tre vägar” (sidan 7-8) tydligt talar om att oändlighet är en omöjlighet. Nu är ju detta självklart min egen tolkning, men jag anser också att den är korrekt.

En annan version av det kosmologiska gudsbeviset är Kalams bevis. Detta argument grundar sig i huvudsak på kausalitetsprincipen (dvs. att orsak föregår verkan), och i och med det så attraherar det genast något grundläggande inom oss. Allting som händer, är orsakade av något

⁹⁶ Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger 1991, s. 91

annat. Det är inte alltid man vet *vad*, men att något ligger bakom det är det knappast någon som ifrågasätter. Många är nog fascinerade av frågan ”när, och av vem/vad skapades universum?” Även om man inte alls är religiöst troende, så tror jag att man har en teori om hur det förhåller sig. Kalams kosmologiska gudsbevis spelar på just den fascinationen. Ärligt talat så anser jag att det inte går att säga emot eller förneka den bevisargumentationen. Nu har visserligen forskare inom elementärpartikelfysiken visat på att elektroner kan upphöra att existera vid en punkt och sedan åter igen börja existera någon annanstans utan uppenbar orsak. De menar också att platsen för deras återkomst inte kan bestämmas exakt, endast med statistisk sannolikhet.⁹⁷ Kan detta gälla även för ett helt universum? Deras upptäckt handlar dessutom om elektroner som *återinträder* i existensen, inte som uppstår ur ingenting, så det skulle i så fall innebära att vårt universum har existerat förut. Kalams bevis förutsätter att universum *har börjat* existera; det finns till synes ett uppsåt bakom dess existens. Men är det verkligen så att det som gäller i universum även gäller för universum själv? Kan universum själv påverkas på samma sätt som dess innehåll och delar gör? Man har kunnat göra mätningar på det som finns *inom* universum, så man vet hur det reagerar och förhåller sig till sin omgivning, men hur mycket vet man egentligen om universums helhet? Teorin om ett pendlande universum visar på att universum inte har en början, utan pendlar mellan expansion och sammandragning.⁹⁸ Om denna teori är den sanna, som går att läsa tidigare (se sidan 13), så slår den helt ut Kalams kosmologiska gudsbevis.

7.1 Slutsats

Frågan var alltså om det är väsentligt med ett bevis för Guds existens? Uppenbarligen inte, eftersom det alltid har funnits en tro på Gud, eller något ”högre”, och det oberoende av de olika bevis som lagts fram. Så *varför* envisades, och envisas man med att försöka bevisa existensen av en Gud? Vilka jobbar man för, vilka är det som behöver detta bevis? Första intrycket kan vara att det är skeptikerna man försöker att övertala, och något ligger det säkert i det också. Men jag tror snarare att det hela handlar om människor med för mycket tid över. Filosofer, munkar m.fl., som vikt sitt liv åt eftertanke och reflektion. Vilka andra har så mycket tid över att de finner ro att fundera ut dessa invecklade premissuppställningar? De må alla vara mycket fascinerande och fantasieggande, men när det kommer till kritan så har vi nog alla en egen teori om hur det hela egentligen förhåller sig. Själv anser jag att det tar bort lite av spänningen med ett konkret och logiskt *bevis* för Guds existens. Vad ska man i så fall sen ägna sig åt? Det bevis

⁹⁷ Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger 1991, s. 89

⁹⁸ L. Petersson & J. Vanarragon 2004, s. 110

som jag ändå finner mest logiskt, är Kalams kosmologiska gudsbevis, just därför att det grundar sig på kausalitetsprincipen, och den är det svårt att argumentera emot.

Hur det än må vara så är ändå dessa bevis endast på papperet. I verkligheten är det svårt att tydligt bevisa Guds existens, att gå ut och peka på Gud och säga att man funnit honom. Det fängslande med Gud, är trots allt ändå tron på honom, och allt den kan åstadkomma.

Referenser

Källor

Bibeln 1982, 1981. Stockholm: Svenska Bibelsällskapet och Verbum Förlag AB

Litteratur

Davies OP, Brian, 1998. *Philosophy of Religion. A guide to the subject*. Biddles Ltd, London.

E. Mann, William, 2005. *The Blackwell Guide to the Philosophy of Religion*. Blackwell Publishing Ltd. Oxford.

Einhorn, Stefan, 1998. *En dold Gud. Om religion, vetenskap och att söka Gud*. Bokförlaget Forum, Stockholm.

L. Peterson, Michael & J. Vanarragon, Raymond, 2004. *Contemporary debates in Philosophy of Religion*. Blackwell Publishing Ltd. Oxford.

Petersen, Michael; Hasker William; Reichenbach Bruce & Basinger David, 1991. *Förnuft och Religiös tro - en inledning till religionsfilosofin*. Bokförlaget Nya Doxa, Nora.

Petersen, Michael; Hasker William; Reichenbach Bruce & Basinger David, 1999. *Religionsfilosofiska texter*. Bokförlaget Nya Doxa, Nora.

Religionslexikonet, 1996. Forum, Stockholm.

Swinburne, Richard, 1996. *Is there a God?* Oxford University Press Inc. New York.

Taliaferro, Charles & J. Griffiths, Paul, 2003. *Philosophy of Religion. An Anthology*. Blackwell Publishing Ltd. Oxford.